

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТТЫҚ ЖӘНЕ
КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ЖУРНАЛЫ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ
ИНФОРМАЦИОННЫХ И
КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF INFORMATION
AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES**

2023 (13) 1
Қаңтар-наурыз

ISSN 2708–2032 (print)
ISSN 2708–2040 (online)

БАС РЕДАКТОР:

Хикметов Аскар Кусупбекович — басқарма төрағасы, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің ректоры, физика-математика ғылымдарының кандидаты (Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

Колесникова Катерина Викторовна — техника ғылымдарының докторы, Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, «Ақпараттық жүйелер» кафедрасының проректоры (Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

Ипалакова Мадина Тулегеновна — техника ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, «Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті» АҚ, Ғылыми-зерттеу жұмыс департаментінің директоры (Қазақстан)

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

Разак Абдул — PhD, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің профессоры (Қазақстан)

Лучио Томмазо де Паолис — Саленто университетінің (Италия) инновациялар және технологиялық инженерия департаменті AVR зертханасының зерттеу және әзірлеу бөлімінің директоры

Лиз Бэкон — профессор, Абертей университеті вице-канцлердің орынбасары (Ұлыбритания)

Микеле Пагано — PhD, Пиза университетінің профессоры (Италия)

Отелбаев Мухтарбай Отелбаевич — физика-математика ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі, Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, «Математикалық және компьютерлік модельдеу» кафедрасының профессоры (Қазақстан)

Рысбайұлы Болатбек — физика-математика ғылымдарының докторы, Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, «Математикалық және компьютерлік модельдеу» кафедрасының профессоры (Қазақстан)

Дайнеко Евгения Александровна — PhD, қауымдастырылған профессор, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің Жабандық серіктестік және қосымша білім беру жөніндегі проректоры (Қазақстан)

Дузбаев Нуржан Тоқсужаевич — PhD, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің Цифрландыру және инновациялар жөніндегі проректоры (Қазақстан)

Синчев Бахтгерей Куспанович — техника ғылымдарының докторы, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Ақпараттық жүйелер» кафедрасының профессоры (Қазақстан)

Сейлова Нұргүл Абдуллаевна — техника ғылымдарының кандидаты, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Компьютерлік технологиялар және киберқауіпсіздік» факультетінің деканы (Қазақстан)

Мухамедиева Ардак Габитовна — экономика ғылымдарының кандидаты, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Цифрлық трансформациялар» факультетінің деканы (Қазақстан)

Ыдырыс Айжан Жұмабайқызы — PhD, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Математикалық және компьютерлік модельдеу» кафедрасының менгерушісі (Қазақстан)

Шильдибеков Ерлан Жаржанович — PhD, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Экономика және бизнес» кафедрасының менгерушісі (Қазақстан)

Аманжолова Сауле Токсановна — техника ғылымдарының кандидаты, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Киберқауіпсіздік» кафедрасының менгерушісі (Қазақстан)

Ниязгулова Айгүл Аскарбековна — филология ғылымдарының кандидаты, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Медиакоммуникациялар және Қазақстан тарихы» кафедрасының менгерушісі (Қазақстан)

Айтмағамбетов Алтай Зуфарович — техника ғылымдарының кандидаты, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Радиотехника, электроника және телекоммуникация» кафедрасының профессоры (Қазақстан)

Алмисреб Али Абд — PhD, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің қауымдастырылған профессоры (Қазақстан)

Мохамед Ахмед Хамада — PhD, Халықаралық ақпараттық технологиялар университетінің «Ақпараттық жүйелер» кафедрасының қауымдастырылған профессоры (Қазақстан)

Янг Им Чу — PhD, Гачон университетінің профессоры (Оңтүстік Корея)

Тадеуш Валлас — PhD, Адам Мицкевич атындағы университеттің проректоры (Польша)

Мамырбаев Өркен Жұмажанұлы — Ақпараттық жүйелер саласындағы техника ғылымдарының (PhD) докторы, ҚР БҒМ ҚҰО ақпараттық және есептеу технологиялары институты директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Қазақстан)

Бушуев Сергей Дмитриевич — техника ғылымдарының докторы, профессор, Украинаның «УКРНЕТ» жобаларды басқару қауымдастығының директоры, Киев ұлттық құрылыс және сәулет университетінің «Жобаларды басқару» кафедрасының менгерушісі (Украина)

Белолицкая Светлана Васильевна — техника ғылымдарының докторы, доцент, Астана IT университетінің деректер жөніндегі есептеу және ғылым кафедрасының профессоры (Қазақстан)

ЖАУАПТЫ РЕДАКТОР:

Ералы Диана Русланқызы — «Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті» АҚ (Қазақстан)

Халықаралық ақпараттық және коммуникациялық технологиялар журналы

ISSN 2708–2032 (print)

ISSN 2708–2040 (online)

Меншіктенуші: «Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті» АҚ (Алматы қ.)

Қазақстан Республикасы Ақпарат және әлеуметтік даму министрлігінің Ақпарат комитетінде – 20.02.2020 жылы берілген.

№ KZ82VPY00020475 мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: ақпараттық технологиялар, әлеуметтік-экономикалық жүйелерді дамытудағы цифрлық технологиялар, ақпараттық қауіпсіздік және коммуникациялық технологияларға арналған.

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 100 дана

Редакцияның мекенжайы: 050040, Алматы қ-сы, Манас к-сі, 34/1, 709-кабинет, тел: +7 (727) 244-51-09).

E-mail: ijiet@iitu.edu.kz

Журнал сайты: <https://journal.iitu.edu.kz>

© Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті АҚ, 2023

© Авторлар ұжымы, 2023

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Хикметов Аскар Кусулбекович — кандидат физико-математических наук, председатель правления - ректор Международного университета информационных технологий (Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Колесникова Катерина Викторовна — доктор технических наук, профессор, проректор по научно-исследовательской деятельности Международного университета информационных технологий (Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Ипалакова Мадина Тулегеновна — кандидат технических наук, ассоциированный профессор, директор департамента по научно-исследовательской деятельности Международного университета информационных технологий (Казахстан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Разак Абдул — PhD, профессор кафедры кибербезопасности Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Лучно Томмазо де Паолис — директор отдела исследований и разработок лаборатории AVR департамента инноваций и технологического инжиниринга Университета Саленто (Италия)

Лиз Бэкон — профессор, заместитель вице-канцлера Университета Абертей (Великобритания)

Микеле Пагано — PhD, профессор Университета Пизы (Италия)

Отелбаев Мухтарбай Отелбайулы — доктор физико-математических наук, профессор, академик НАН РК, профессор кафедры математического и компьютерного моделирования Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Рысбайулы Болатбек — доктор физико-математических наук, профессор, профессор кафедры математического и компьютерного моделирования Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Дайнеко Евгения Александровна — PhD, ассоциированный профессор, проректор по глобальному партнерству и дополнительному образованию Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Дузбаев Нуржан Токкужаевич — PhD, ассоциированный профессор, проректор по цифровизации и инновациям Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Синчев Бахтгерей Куспанович — доктор технических наук, профессор, профессор кафедры информационных систем Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Сейлова Нургуль Абадуллаевна — кандидат технических наук, декан факультета компьютерных технологий и кибербезопасности Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Мухамедиева Ардак Габитовна — кандидат экономических наук, декан факультета цифровых трансформаций Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Ыдырыс Айжан Жумабаевна — PhD, ассистент профессор, заведующая кафедрой математического и компьютерного моделирования Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Шилдибеков Ерлан Жаржанович — PhD, заведующий кафедрой экономики и бизнеса Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Аманжолова Сауле Токсановна — кандидат технических наук, заведующая кафедрой кибербезопасности Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Ниязгулова Айгуль Аскарбековна — кандидат филологических наук, доцент, заведующая кафедрой медиакоммуникаций и истории Казахстана Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Айтмагамбетов Алтай Зуфарович — кандидат технических наук, профессор кафедры радиотехники, электроники и телекоммуникаций Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Алмисреб Али Абд — PhD, ассоциированный профессор кафедры кибербезопасности Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Мохамед Ахмед Хамада — PhD, ассоциированный профессор кафедры информационных систем Международного университета информационных технологий (Казахстан)

Янг Им Чу — PhD, профессор университета Гачон (Южная Корея)

Тадеш Валлас — PhD, проректор университета имен Адама Мицкевича (Польша)

Мамырбаев Оркен Жумажанович — PhD, заместитель директора по науке РГП Института информационных и вычислительных технологий Комитета науки МНВО РК (Казахстан)

Бушуев Сергей Дмитриевич — доктор технических наук, профессор, директор Украинской ассоциации управления проектами «УКРНЕТ», заведующий кафедрой управления проектами Киевского национального университета строительства и архитектуры (Украина)

Белошицкая Светлана Васильевна — доктор технических наук, доцент, профессор кафедры вычислений и науки о данных Astana IT University (Казахстан)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР:

Ералы Диана Русланқызы — АО «Международный университет информационных технологий» (Казахстан).

Международный журнал информационных и коммуникационных технологий

ISSN 2708-2032 (print)

ISSN 2708-2040 (online)

Собственник: АО «Международный университет информационных технологий» (г. Алматы).

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ82VPY00020475, выданное от 20.02.2020 г.

Тематическая направленность: информационные технологии, информационная безопасность и коммуникационные технологии, цифровые технологии в развитии социо-экономических систем.

Периодичность: 4 раза в год.

Тираж: 100 экземпляров.

Адрес редакции: 050040 г. Алматы, ул. Манаса 34/1, каб. 709, тел: +7 (727) 244-51-09).

E-mail: ijict@iitu.edu.kz

Сайт журнала: <https://journal.iitu.edu.kz>

© АО Международный университет информационных технологий, 2023

© Коллектив авторов, 2023

EDITOR-IN-CHIEF:

Khikmetov Askar Kusupbekovich — Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Chairman of the Board, Rector of International Information Technology University (Kazakhstan)

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

Kolesnikova Katerina Viktorovna — Doctor of Technical Sciences, Vice-Rector of Information Systems Department, International Information Technology University (Kazakhstan)

SCIENTIFIC SECRETARY:

Ipalakova Madina Tulegenovna — Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Director of the Research Department, International University of Information Technologies (Kazakhstan)

EDITORIAL BOARD:

Razaq Abdul — PhD, Professor of International Information Technology University (Kazakhstan)

Lucio Tommaso de Paolis — Director of Research and Development, AVR Laboratory, Department of Innovation and Process Engineering, University of Salento (Italy)

Liz Bacon — Professor, Deputy Director, and Deputy Vice-Chancellor of the University of Abertay. (Great Britain)

Michele Pagano — Ph.D., Professor, University of Pisa (Italy)

Otelbaev Mukhtarbay Otelbayuly — Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Professor of the Department of Mathematical and Computer Modeling of International Information Technology University (Kazakhstan)

Rysbayuly Bolatbek — Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor of the Department of Mathematical and Computer Modeling, International Information Technology University (Kazakhstan)

Daineko Yevgeniya Alexandrovna — PhD, Associate Professor, Vice-Rector for Global Partnership and Continuing Education, International Information Technology University (Kazakhstan)

Duzbaev Nurzhan Tokkuzhaevich — Candidate of Technical Sciences, Vice-Rector for Digitalization and Innovations, International Information Technology University (Kazakhstan)

Sinchev Bakhtgeray Kuspanuly — Doctor of Technical Sciences, Professor of the Department of Information Systems, International Information Technology University (Kazakhstan)

Seilova Nurgul Abdullaevna — Candidate of Technical Sciences, Dean of the Faculty of Computer Technologies and Cybersecurity, International Information Technology University (Kazakhstan)

Mukhamedieva Ardak Gabitovna — Candidate of Economic Sciences, Dean of the Faculty of Digital Transformations, International Information Technology University (Kazakhstan)

Idyrys Aizhan Zhumabaevna — PhD, Head of the Department of Mathematical and Computer Modeling, International Information Technology University (Kazakhstan)

Shildibekov Yerlan Zharzhanuly — PhD, Head of the Department of Economics and Business, International Information Technology University (Kazakhstan)

Amanzholova Saule Toksanovna — Candidate of Technical Sciences, Head of the Department of Cyber Security, International Information Technology University (Kazakhstan)

Niyazgulova Aigul Askarbekovna — Candidate of Philology, Head of the Department of Media Communications and History of Kazakhstan, International Information Technology University (Kazakhstan)

Aitmagambetov Altai Zufarovich — Candidate of Technical Sciences, Professor of the Department of Radioengineering, Electronics and Telecommunication, International Information Technology University (Kazakhstan)

Almisreb Ali Abd — PhD, Associate Professor, International Information Technology University (Kazakhstan)

Mohamed Ahmed Hamada — PhD, Associate Professor, Department of Information systems, International Information Technology University (Kazakhstan)

Young Im Choo — PhD, Professor, Gachon University (South Korea)

Tadeusz Wallas — PhD, University of Dr. Litt Adam Miskevich in Poznan (Poland)

Mamyrbayev Orken Zhumazhanovich — PhD in Information Systems, Deputy Director for Science, Institute of Information and Computing Technologies CS MSHE RK (Kazakhstan)

Bushuyev Sergey Dmitriyevich — Doctor of Technical Sciences, Professor, Director of Удoктор технических наук, профессор, директор Ukrainian Association of Project Management UKRNET, Head of Project Management Department, Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine)

Beloshitskaya Svetlana Vasilyevna — Doctor of Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Computing and Data Science, Astana IT University (Kazakhstan)

EXECUTIVE EDITOR

Eraly Diana Ruslankyzy — International Information Technology University (Kazakhstan)

«International Journal of Information and Communication Technologies»

ISSN 2708–2032 (print)

ISSN 2708–2040 (online)

Owner: International Information Technology University JSC (Almaty).

The certificate of registration of a periodical printed publication in the Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan, Information Committee No. KZ82VPY00020475, issued on 20.02.2020.

Thematic focus: information technology, digital technologies in the development of socio-economic systems, information security and communication technologies

Periodicity: 4 times a year.

Circulation: 100 copies.

Editorial address: 050040. Manas st. 34/1, Almaty. +7 (727) 244-51-09). E-mail: ijict@iitu.edu.kz

Journal website: <https://journal.iitu.edu.kz>

© International Information Technology University JSC, 2023

© Group of authors, 2023

МАЗМҰНЫ

ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ДАМУДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Ж. Анитова, А. Еркінбай

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАҢАЛЫҚТАРДА ДАТА НЕГІЗІНДЕ БАЯНДАУДЫ ЕНГІЗУ
МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІН ЗЕРДЕЛЕУ.....8

Ш.Ы. Қалиаждарова

ЖАҢАЛЫҚТАР ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕР: ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ
ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ПРОГРЕСС ӘСЕРІ.....18

Б.О. Шадаева

САНДЫҚ ҚАРЖЫ: ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ.....27

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Г.Т. Алин, Н.К. Рахимжанова

БАҒДАРЛАМАЛЫҚ ДАМУ ЖОБАСЫН БАСҚАРУ: ЖОБАНЫҢ ҚАУІПТІР БАСҚАРУ.....38

А.К. Болшибаева, Ж.Ж. Кабдешова, Е.Ж. Садықбек

ЖОЛ ПОЛИЦИЯСЫ САЛАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШІМДІ ІЗДЕУ.....51

Е.Б. Данченко, Ю.И. Бройде

АДАМ ПОЗАСЫНЫҢ ТІЗІЛІГІ БОЙЫНША ДЕНЕ ЖАТТЫҒУЛАРЫН ЖІКТЕУГЕ
АРНАЛҒАН ИЕРАРХИЯЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МАШИНА.....62

Д. Едилхан, Д. Бисенғалиева

АВИА БИЛЕТТЕР БАҒАСЫН БОЛЖАУ ҮШІН МАШИНАЛЫҚ
ОҚУ АЛГОРИТМДЕРІН ТАЛДАУ.....73

Ш.О. Сәлімбек, А.К. Мұстафина

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ
ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУДЫ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ.....85

Б.С. Сапакова, А.А. Сәрсембаев, Bohdan Haidabrus

ТЕРЕҢ ОҚЫТУДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ АУДИО ДЕРЕКЕТТЕРДІ ТАЛДАУ
НЕГІЗІНДЕГІ ЭМОЦИОНАЛАРДЫ ЖІКТЕЛУ ӘДІСТЕРІН ШОЛУ.....95

КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ДАМУДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

А.В. Нефтигов*, А.Ж. Сарина, Л.Н. Кириченко, И.М. Казамбаев

ҮЛЕСТІРІЛГЕН ТАЛШЫҚТЫ-ОПТИКАЛЫҚ ДАТЧИКТЕР НЕГІЗІНДЕ КЕҢЕЙТІЛГЕН
ОБЪЕКТІЛЕРДІҢ ТҮТАСТЫҒЫН БАҚЫЛАУДЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ ЖҮЙЕЛЕРІНЕ
ШОЛУ.....105

СОДЕРЖАНИЕ

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ СОЦИО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Ж. Анитова, А. Еркинбай

ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМ И ВОЗМОЖНОСТЕЙ РЕАЛИЗАЦИИ ПОДХОДОВ
ДАТА-ЖУРНАЛИСТИКИ В НОВОСТЯХ КАЗАХСТАНСКИХ СМИ.....8

Ш.И. Калижадарова

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ В НОВОСТНОЙ СЛУЖБЕ: ВЛИЯНИЕ ТЕХНИЧЕСКОГО
И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА.....18

Б.О. Шадаева

ЦИФРОВЫЕ ФИНАНСЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....27

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Г.Т. Алин, Н.К. Рахимжанова

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЕКТАМИ РАЗРАБОТКИ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ:
УПРАВЛЕНИЕ РИСКАМИ ПРОЕКТА.....38

А.К. Болшибаева, Ж.Ж. Кабдешова, Е.Ж. Садыкбек

ПОИСК ИННОВАЦИОННОГО РЕШЕНИЯ В ОБЛАСТИ ДОРОЖНОЙ ПОЛИЦИИ.....51

Е.Б. Данченко, Ю.И. Бройде

ИЕРАРХИЧЕСКАЯ МАШИНА СОСТОЯНИЙ ДЛЯ КЛАССИФИКАЦИИ
ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ ПО ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ПОЗ ЧЕЛОВЕКА.....62

Д. Едилхан, Д. Бисенгалиева

АНАЛИЗ АЛГОРИТМОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ
ЦЕН НА АВИАБИЛЕТЫ.....73

Ш.О. Салимбек, А.К. Мустафина

ИССЛЕДОВАНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ.....85

Б.С. Сапакова*, А.А. Сарсембаев, Bohdan Haidabrus

ОБЗОР МЕТОДОВ КЛАССИФИКАЦИИ ЭМОЦИЙ НА ОСНОВЕ АНАЛИЗА
АУДИОДАННЫХ С ПОМОЩЬЮ ГЛУБОКОГО ОБУЧЕНИЯ.....95

КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ СОЦИО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

А.В. Нефтисов, А.Ж. Саринова, Л.Н. Кириченко, И.М. Казамбаев

ОБЗОР ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ МОНИТОРИНГА ЦЕЛОСТНОСТИ
ПРОТЯЖЕННЫХ ОБЪЕКТОВ НА ОСНОВЕ РАСПРЕДЕЛЕННЫХ
ВОЛОКОННО-ОПТИЧЕСКИХ ДАТЧИКОВ.....105

CONTENTS

DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

Zh. Anitova, A. Erkinbay

STUDYING THE PROBLEMS AND OPPORTUNITIES FOR THE IMPLEMENTATION
OF DATA JOURNALISM APPROACHES IN THE NEWS OF THE KAZAKHSTAN MEDIA.....8

Sh.I. Kaliazarova

MODERN TRENDS IN THE NEWS SERVICE: THE IMPACT OF TECHNICAL AND
TECHNOLOGICAL PROGRESS.....18

B.O. Shadayeva

DIGITAL FINANCE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT.....27

INFORMATION TECHNOLOGY

G.T. Alin, N.K. Rakhymzhanova

SOFTWARE DEVELOPMENT PROJECT MANAGEMENT: PROJECT RISK MANAGEMENT.....38

A.K. Bolshibayeva, Zh.Zh. Kabdeshova, E.Zh. Sadykbek

SEARCH FOR AN INNOVATIVE SOLUTION IN THE FIELD OF TRAFFIC POLICE51

O.B. Danchenko, Ju.I. Broyda

HIERARCHICAL STATE MACHINE FOR CLASSIFICATION OF PHYSICAL EXERCISES
BY SEQUENCE OF HUMAN POSES.....62

D. Yedilkhan, D. Bissengaliyeva

ANALYSIS OF MACHINE LEARNING ALGORITHMS FOR PREDICTION OF AIR
TICKETS PRICES.....73

Sh. Salimbek, A. Mustafina

RESEARCH AND IMPROVEMENT OF THE EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS
OF THE USE OF INFORMATION SYSTEMS IN HIGHER EDUCATION.....85

B.S. Sapakova, A.A. Sarsembaev, Bohdan Haidabrus

REVIEW OF EMOTION CLASSIFICATION METHODS BASED ON AUDIO DATA
ANALYSIS USING DEEP LEARNING.....95

DIGITAL TECHNOLOGY IN THE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS, INFORMATION TECHNOLOGY, COMMUNICATION TECHNOLOGY AND INFORMATION SECURITY

A.V. Neftissov, A.Zh. Sarinova, L.N. Kirichenko, I.M. Kazambayev

OVERVIEW OF INTELLIGENT SYSTEMS FOR MONITORING THE INTEGRITY
OF EXTENDED OBJECTS BASED ON DISTRIBUTED FIBER-OPTIC SENSORS.....105

ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ
ДАМУДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ
СОЦИО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT
OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

INTERNATIONAL JOURNAL OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

ISSN 2708–2032 (print)

ISSN 2708–2040 (online)

Vol. 4. Is. 1. Number 13 (2023). Pp. 8–17

Journal homepage: <https://journal.iitu.edu.kz>

<https://doi.org/10.54309/IJICT.2023.13.1.001>

УДК 070 (075.8)

STUDYING THE PROBLEMS AND OPPORTUNITIES FOR THE
IMPLEMENTATION OF DATA JOURNALISM APPROACHES IN THE
NEWS OF THE KAZAKHSTAN MEDIA

Zh. Anitova, A. Erkinbay*

Anitova Zhanar — University named after Suleiman Demirel, Master's degree in Media Studies and Journalism

Erkinbay Askhat — University named after Suleiman Demirel, senior lecturer

© Zh. Anitova, A. Erkinbay, 2023

Abstract. The development of new technologies affects new processes in the field of journalism. Data journalism is one of them. The article defines the concept of "data journalism" and examines the level of its use in the media industry of Kazakhstan. Exploring the experience of the world's media, the author concludes that today data journalism is a tool that can convey to society important information that, in the conditions of informational noise, may go unnoticed. Taking the conclusions drawn as a basis, the author analyzes in this article the scope of the use of data journalism by domestic news services and raises the question of the professionalism of journalists in this direction. Also considered are the reasons for the reluctance of media workers to use open data at a professional level, the editorial policy associated with this and the possible impact of an increase in the number of Kazakh-language open sources that can cover several areas that provide digital information. This direction is still considered new for journalists in Kazakhstan and interest in it is quite high. Based on the experience of foreign countries,

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License

the article concludes that with the improvement of professional qualifications and the provision of editorial support, the quality of modern journalistic products will increase, and new products using the specifics of data journalism will arouse more interest among the audience.

Keywords: data journalism, trend, training, resource, media, dialogue

For citation: Zh. Anitova, A. Erkinbay. Studying the problems and opportunities for the implementation of data journalism approaches in the news of the kazakhstan media // International Journal of Information and Communication Technologies. 2023. V.4. No. 1. Page 8–17 (In Russian). <https://doi.org/10.54309/IJICT.2023.13.1.001>.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАҢАЛЫҚТАРДА ДАТА НЕГІЗІНДЕ БАЯНДАУДЫ ЕНГІЗУ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІН ЗЕРДЕЛЕУ

Ж. Анитова, А. Еркінбай*

Анитова Жанар — Сүлеймен Демирел атындағы университет, «Медиа зерттеулер және журналистика» мамандығының магистранты

Еркінбай Асхат — сениор-лектор. Сүлеймен Демирел атындағы университет

© Ж. Анитова, А. Еркінбай, 2023

Аннотация. Жаңа технологиялардың дамуы журналистика саласына да жаңа үдерістер әкелуде. Солардың қатарында дата журналистика да бар. Мақалада «Дата журналистика» ұғымына анықтама беріліп, Қазақстан медиаөндірісінде қолданылу деңгейіне сараптама жүргізіледі. Автор дата журналистикасы қоғамға назардан тыс қалуы мүмкін маңызды ақпаратты ұсынуға көмектесетін құрал екендігін әлемдік тәжірибе аясында түсіндіреді. Сонымен бірге Отандық жаңалықтар қызметіндегі датаны қолдану аясын және журналистердің осы бағыт бойынша кәсібилік мәселесін де зерттеуге алған. Медиамамандардың ашық датаны кәсіби деңгейде қолдана алмау себептерін, осыған қатысты редакция саясаты мен сандық ақпар беретін бірнеше саланы қамтуға қауқарлы қазақтілді ашық дереккөздер қатарын арттыру мәселесі де назарға алынады. Қазақстан журналистері үшін бұл жаңа машық болғанымен, қызығушылық жоғары. Кәсіби біліктілік жетілдіріліп, редакция тарапынан қолдау көрсетілсе, медиаөнімдер сапасының артып, аудитория қызығушылығын тудыратын өнімдердің болатындығын шет мемлекеттер тәжірибесі негізінде тұжырымдайды.

Түйін сөздер: дата журналистика, тренд, тренинг, ресурс, медиа, диалог

Дәйексөз үшін: Ж. Анитова, А. Еркінбай. Қазақстандағы жаңалықтарда дата негізінде баяндауды енгізу мәселелері мен мүмкіндіктерін зерделеу // Ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың халықаралық журналы. 2023. V.4. № 1. Бет 8-17 (орыс тілінде). <https://doi.org/10.54309/IJICT.2023.13.1.001>.

ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМ И ВОЗМОЖНОСТЕЙ РЕАЛИЗАЦИИ ПОДХОДОВ ДАТА-ЖУРНАЛИСТИКИ В НОВОСТЯХ КАЗАХСТАНСКИХ СМИ

Ж. Анитова, А. Еркинбай*

Анитова Жанар — Университет им. Сулеймана Демиреля, магистрант специальности "Медиа исследования и журналистика"

Еркинбай Асхат — Университет им. Сулеймана Демиреля, сениор-лектор

© Ж. Анитова, А. Еркинбай, 2023

Аннотация. Развитие новых технологий влияет на новые процессы в сфере журналистики. Датажурналистика входит в их число. В статье определяется понятие «журналистика данных» и исследуется уровень ее использования в медиаиндустрии Казахстана. Исследуя опыт мировых СМИ, автор делает вывод, что журналистика данных сегодня является инструментом, способным донести до общества важную информацию, которая в условиях информационного шума может остаться незамеченной. Взяв за основу сделанные выводы, автор анализирует в данной статье сферу использования дата-журналистики службами отечественных новостей и поднимает вопрос профессионализма журналистов в этом направлении. Также рассматриваются причины нежелания работников СМИ использовать открытые данные на профессиональном уровне, связанная с этим редакционная политика и возможное влияние увеличения количества казахскоязычных открытых источников, способных охватить несколько направлений, предоставляющих цифровую информацию. Данное направление все еще считается новым для журналистов Казахстана и интерес к нему достаточно высок. На основе опыта зарубежных стран в статье делается вывод о том, что при повышении профессиональной квалификации и оказании редакционной поддержки качество современной журналистской продукции повысится, а новая продукция с использованием специфики дата-журналистики вызовет больше интереса у аудитории.

Ключевые слова: журналистика данных, тренд, обучение, ресурс, СМИ, диалог

Для цитирования: Ж. Анитова*, А. Еркинбай. Изучение проблем и возможностей реализации подходов дата-журналистики в новостях казахстанских сми//Международный журнал информационных и коммуникационных технологий. 2023. Т.4. №1. Стр. 8–17 (На рус.). <https://doi.org/10.54309/IJICT.2023.13.1.001>.

Кіріспе

Жаңалық термині жаһандық журналистикаға тән. Әр елдің ақпарат тарату тәсілі мен саясаты алуан түрлі болғанымен, жалпы ұғым біреу. Америка Құрама Штаттарындағы журналистика мамандығы ХХ ғасырда объективтілік нормасын қабылдаған кезде, ол жаңалықтардың мәні мен тәртібін бекітетін іргелі сенімге

айналды (Deuze, 2005). Америкалық журналистердің сауалнамасы дәлдік, әділдік, бейтараптық және бақылаушы ретінде қызмет етудің маңыздылығын көрсетеді (Goyanes & de Zúñiga, 2021).

Қазақстанда да «жаңалық» — демократиялық құндылық ретінде мойындалған. Жаңалықты сипаттайтын басты категориялар: объективтілік, бейтараптық, сенімділік және жеделділік. Қысқа уақыт ішінде, ақпарат өзінің өзектілігін жоғалтпай тұрғанда журналист кім?, не?, қайда?, қашан?, неге?, қалай? сұрақтарына жауап беруі тиіс. Сонда ғана бұқараға түсінікті, объективті медиаматериал ұсынылады.

Жаңалықтар жанрына заман талабына сай «ашық дата», «дата журналистика» терминдері кірікті. Деректерге сүйенсек, «дата журналистика» ұғымын неміс журналисі М.Лоренцтің есімімен байланыстырады. Ол 2010 жылы өткен Еуропалық журналистика орталығының алғашқы халықаралық деректер журналистикасы конференциясында (Амстердамда ұйымдастырған) «Дата журналистикаға» қатысты өз ойын ортаға салған.

Ашық датаға берілген анықтама жетерлік. Әр зерттеуші өзінше топшылайды. Ғалым Лессаж бұл— кез келген адам пайдалана алатын машинада оқылатын пішімде жарияланған деректер деп түсінік береді. Оның пайымдауынша, шикі деректер көпшілікке түсінікті болатындай тазаланып, сүзгіден өткізіліп, машина өңдей алатындай дәрежеге жеткізіледі (Lesage and Hackett, 2013).

Зерттеушілер И. Радченко мен А. Сакоянның пікірінше, ашық дата автордың рұқсатынсыз сайтта қолжетімді болуы қажет және бұл ақпарат қайта пайдалануға болатын пішінде орналастырылуы тиіс. Сол себепті ашық дата тиісті лицензиямен бірге жүруі керек (Radchenko, I., & Sakoyan, 2014).

Тәжірибеге көз жүгіртсек, деректерді таратушы орган әрқашан көлемді ақпарат береді. Дата журналистің мақсаты – оны барынша қысқартып, көпшілікке түсінікті етіп ықшамдау. Осыдан біраз уақыт бұрын сараптамалық немесе зерттеулік материал дайындау үшін журналист сағаттап, тіпті айлап кітапхана табалдырығын тоздыруға мәжбүр болды. Қазір ашық дата арқасында бұл жұмыс анағұрылым оңтайландырылды.

Дата журналистиканың медиакөңістікке енуі - көлемі де, ауқымы да орасан зор цифрлық ақпарат/статистикалық деректер арқылы оқиганы тартымды етіп жеткізу мүмкіндігіне жол ашты (Симакова, 2014).

Дата — қазақ журналистикасындағы жаңа медиатренд болғанымен әлемнің бірақатар мемлекетінде бұл қарқынды дамыған сала. Ашық деректердің мемлекеттік порталдары 23 елде (Қазақстанды қоса алғанда), соның ішінде АҚШ, Ұлыбритания, Сингапур, Франция, Канада, Австралия, Сингапур, Дания және басқа да елдер де бар. Жетекші орында Ұлыбритания (data.gov.uk), АҚШ (data.gov) және Сингапур (data.gov.sg).

«Ашық деректер» жобасының ерекше үлгілерін Еуропа елдері көрсетіп отыр.

Ғалым Б. Херави жүргізген зерттеуге сәйкес, 2018 жылы әлемде деректер журналистикасын зерттейтін 219 білім беру модулі бар, оның 146-сы АҚШ-қа, 12-сі Ұлыбританияға тән (Лисичин, 2019).

Дата журналистика Қазақстан медиакөңістігіне енді ғана келген үдеріс болғанымен оны ақпарат құралдары ұтымды пайдаланып жүр. Еуропа елдеріндегідей ерекше үлгісін көрсет алмасақ та бұл бағытта даму бар екендігін байқаймыз. Зерттеу еңбегінде осы мәселеге басты назара аударылады.

Материалдар мен әдістер, нәтижелер

Дата журналистика «Егемен Қазақстан», «Казахстанская правда», «Время» сияқты жалпыұлттық газеттерде және www.bnews.kz, tengrinews.kz, nur.kz секілді Қазақстанның бірқатар онлайн басылымдарында кеңінен қолданылады. Бұл ақпарат құралдары инфорграфиканы көлемді материал аясында пайдаланса, телеарналар аудитория назарын баулу, оларды бейнелеуіш құралдар арқылы тарту мақсатында іске асырып отыр. Алайда телеарналар инфорграфиканы үнемі қолдана бермейді.

Филиппин тележурналистері де бұл әдісті тиімді деп қарастырмайды. Олардың пайымдауынша, ТВ үшін оңтайлы құрал емес. Экрандағы бірнеше секундтың графика көрермендер үшін ұсынылған деректерді өз құндылығында жеткізе алмайды (Симакова, 2014).

Қазақстандағы үш телеарнаның жаңалықтар қызметіне жасалған контент анализ нәтижесі көрсеткендей, ондағы тішілер ашық дереккөздерге сүйеніп, ақпарат беру әдісін аз қолданады. Қорытынды жаңалықтарда берілетін сюжеттер, ондағы ақпараттық негіз, сандар мен көрсетілетін дереккөздің бір-бірінен айырмашылығы аз екенін байқаймыз. Осының себебін анықтау мақсатында аймақтық, мемлекеттік және жекеменшік телеарна қызметкерлерімен тілдестік.

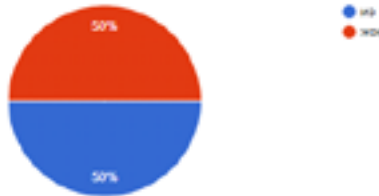
Арна тілшілеріне ««ашық дата» терминімен таныссыз ба?» деген сауалға «дата журналистика» деген не?» деп қарсы сұрақ алынды. Бұл — журналистердің осы сала бойынша ақпараттық сауатының төмендігін көрсетеді. Тілшілердің басым бөлігі бейнематериалдарында energyprom.kz, finprom.kz, stat.kz, ranking.kz сияқты ашық дереккөздер ақпаратын қолданады. Өкінішке қарай, осының өзі ашық датаға жататынын білмейді. Сол себепті дата журналистикаға тән заңдылықтар сақталмайды, әрі ашық дата негізінде әңгіме, жаңалық өрбімейді.

Ал дәл сол арна журналистері арасында жүргізілген сауалнама нәтижесі жоғарыдағы ашық диалогқа қарсы нәтиже көрсетті. Сұралғандардың 66,7%-ы редакцияда ашық дата негізінде жаңалық дайындалады деп жауап берген. Ал ақпараттық негіз ретінде ашық дата ақпаратын қолдану, қолданбау деңгейі бірдей деңгейде (Сурет 1).

Сіздің редакцияңыз ашық дата негізінде жаңалық бере ме?
6 суретте

Информсөз ретінде ашық дата негізінде алынған ақпарат қолданыла ма?
6 суретте

Сур.1 - ашық дата ақпаратын қолдану, қолданбау деңгейі

Сауалнамаға жауап берушілер жаңашылдыққа қарсы емес. Басым бөлігі әр редакцияда кемінде бір дата журналист болуы керек деп санайды. Сонда, журналистердің ақпараттық сауаттылығы артып, ұжымда серпіліс болады деген ойда. Медиамандардың көпшілігі елімізде дата журналистерді оқытатын курстардың бар екендігінен хабарсыз болып шықты. Шетелдік редакциялар тәжірибесіне қарсақ, Америкада әр бөлімде міндетті түрде бір дата жұмыс істейді. Жаңалықтар бөлімінде олар өз репортаждарынан бөлек, тілшілерге сандарды өңдеуге, мәліметтер базасын құруға немесе графика жасауға көмектеседі (Fink & Anderson, 2015).

Елімізде дата журналистика курстары туралы естідіңіз бе?
6 суретте

Редакцияға кемінде 1 дата журналист көрен деп ойламайсыз ба?
6 суретте

Сур. 2 – сауалнама жауаптары

Мамандардың пайымынша, дата журналистика заңдылығына сәйкес, журналист ашық дата негізінде әңгіме өрбіту қажет (Gray және т.б., 2012). Осы ретте, үш редакцияның екеуі дәл осы заңдылық аясында жұмыс істейтінін көрсетіп отыр (Сурет 3).

Жалпы ашық дата негізінде жаңалық беруге көзқарасыңыз қандай?

6 ответов

Редакцияда сандық ақпарат алу және омы оқиғамен байламыстыру практикасы қолданыла ма?

6 ответов

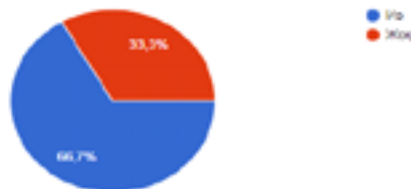

Сур. 3 – сауалнама жауаптары

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, журналистер көп жағдайда ақпаратты баспасөз хабарламасы, ресми сайттар мен мекемелердің арнайы мамандарынан алады. Ашық дерек көздеріне сенімдері аз (Сурет 4).

Ашық ресурстарға сенім артасыз ба?

6 ответов

Сур. 4 – сауалнама жауаптары

Талқылау

Облыстық телеарна тілшілерінің басым бөлігі дата журналистикадан мүлде хабарсыз және тек дәстүрлі әдіспен материал дайындайтындықтарын айтты. Журналистер қажетті ақпаратты ғаламтордан алады, лауазымды адамдар пікіріне сүйене отырып медиаөнім дайындайды.

Қалалық телеарна тілшілері ақпаратты көбіне ресми сайттардан алатындықтарын жеткізді. Олардың айтуынша, ашық дереккөзге қарағанда, салалық ресми сайттарға, ресми өкілдерге сенген жөн. Қалалық тележурналистер де медианың бұл үдерісінен хабарсыз болып шықты.

Тілшілер сөзіне жүгінсек, жаңалықтарда ашық дата негізінде сапалы сюжет беруге уақыт тапшы. Себебі, жаңалық болғаннан кейін ол эфирге жедел шығу керек. Сол себепті датаны көп қолданбайды.

Жаңалықтар қызметі жетекшілерінің айтуынша, редакцияда ашық дереккөздерді пайдаланбауларының бірнеше себептерін көрсетеді. Олар:

- Журналистер ақпаратты тек алғашқы дереккөздерден ғана алады. Редакция саясаты осындай;
- Ашық дереккөздерді қолданса, ақпараттың бұрмалануы, фейк сынды жаңалықтар кетіп қалуы ықтимал;
- Журналистер ауқымды датаны анализдеп, тексеретін уақыттары аз;
- Көп маманның бұған кәсіби деңгейі жетпейді.

Ашық дата негізінде жаңалық берілмеуінің тағы бір себебі — қалалық арна жүктемесінің көптігі. Бас редактор қазір дәстүрлі журналистикадан заманауи журналистикаға өту кезеңі екенін, тілшілердің соған лайық әмбебап болуы тиіс екенін жеткізді. «Deutsche Welle» арнасының журналисі Мирко Лоренц атап өткендей, «датамен жұмыс істеу – ауқымы өте үлкен және белгісіз кеңістікке шыққанмен бірдей. Бір қарағанда, өңделмеген деректер көзді де, ақыл-ойды да тамсандырады. Мұндай дата өте көп». Шынында да, ауқымды датаны визуалдау, яғни көру арқылы қабылдануын дұрыс рәсімдеу оңай емес. Мұны жүзеге асыру үшін өте төзімді, тәжірибелі журналистер қажет (Паган және т.б., 2019).

Медиамамандар пікірінше, аудиторияға сандар негізінде даярланған өнім қызықты. Мұны Филлипиндік зерттеушілер де қолдайды. «Датаға негізделген әңгіме құру үшін бар күш-жігеріңізді салыңыз. Жиналған, тексерілген әрі стратегиялық тұрғыда дұрыс ұсынылған дата халық үшін жаңа ақпарат ұсына алады. Жаңалықтар ұйымы 24 сағаттық жұмысына қарамастан, осындай бағытта жұмыс жүргізуге талпынуы тиіс» (Паган және т.б., 2019).

Қорытынды

Қазақстан үшін ашық дата жаңа термин болғанымен, журналистер үшін бұл таңсық емес. Телевизияға жүргізілген сұқбат нәтижесі көрсеткендей, жаңалықтарда ашық дата кездеседі. Бірақ бұл медиакеністікке енді ғана кірігуде, сондықтан журналистер үшін жаңа машық. Сол себепті Отандық медиамандардың ең алдымен дата журналистикаға турасындағы білімін жетілдіру қажет. Одан кейін барып қана оны тәжірибеде қолдану керек. Мұндай тәсілді медиатәжірибеде Американың мамандары қолданған. Олар жаңалық редакциясында тілшілер үшін арнайы кәсіби тренинг ұйымдастырған. Мұндай білім жетілдіруден кейін мамандардың датаны қолдану деңгейі өскен (Fink және т.б., 2015).

Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай дата журналистика әр елде әртүрлі деңгейде дамыған. АҚШ журналистері арасында жүргізілген сауалнама нәтижесі мынандай себептерді көрсеткен:

- уақыт тапшылығы;
- технологиялық құралдардың аздығы;
- жұмыс күшінің жетіспеушілігі;
- заңды ресурстардың қолжетімсіздігі (Fink және т.б., 2015).

Ал Филлипин елінің медиамандары үшін ешқандай кедергі жоқ. Оларда дата саласы жоғары деңгейде дамыған. Бұл елдің медиақұрылымдарында датаға негізделген контент әзірлейтін арнайы департаменттер құрылып, бөлімдерді деректермен қамтамасыз ететін мамандар жасақталып, технологиялық құралдармен қамтамасыз етілген. Бұл елде деректер мен қажетті технологиялар қолжетімді, жаңалықтар редакциясында ақпараттық сауаттылық деңгейі жоғары, әрі датамен жұмыс істеу үшін қажетті ресурс жеткілікті (Appelgren & Nygren, 2014).

Швейцария елінде дата журналистика, керісінше, әлі даму үстінде. Онда да мамандар біздің елдегідей дата журналистиканың не екенін дұрыс түсінбейді (Appelgren & Nygren, 2014).

Қазақстанда дата журналистикаға деген қызығушылықты арттыру үшін ашық датаны қолдану курстарын оқытумен шектелу тиімсіз. Алдымен еліміздегі сандық ақпарат беретін бірнеше саланы қамтуға қауқарлы қазақтілді ашық дереккөздер қатарын арттыру қажет. Одан кейін қолға алатын мәселе - ашық дата негізінде жаңалық беруі үшін редакция талабы соған сәйкес болуы керек. Демек, бұл үшін әлі де ауқымды жұмыстар атқарылып, мұндай әдістік ұтымды тұстарын көрсету үшін машықтанған мамандар түсіндірме жұмыстарын жүргізуі тиіс.

Медиамандардың пайымдауынша, ашық датаны тек сараптамалық бағдарламаларда ғана емес, күнделікті жаңалықтар шығарылымында қолданса, өнім сапасы көтеріліп, салмақтырақ болады (Әлмұханбет және т.б., 2023).

Түсірілімге барып ақпарат жинап, мәтін жазу – дәстүрлі журналистикаға тән және мұндай медиаөнімге сұраныс төмендеп барады. Сондықтан уақыт талабына сай журналистикадағы жаңа трендтерден қалмағанымыз жөн. Бұл медиаөндірістің сапалылығы мен аудитория қызығушылығына апаратын негізгі жол.

ӘДЕБИЕТТЕР

Appelgren E., & Nygren G. (2014). Data Journalism in Sweden: Introducing new methods and genres of journalism into «old» organizations. *Digital journalism*, 2(3). 2014. Pp 394–405.

Әлмұханбет А. Асхат Еркімбаев (2023). Медиа соңғы технологиялық өзгерістерге тез бейімделуі тиіс. URL: <https://qamshy.kz/article/33970-askhat-erkimbay-media-sonhghy-teknologiyalyq-ozgeristerge-tez-beyimdelui-tiis>. Қаралған күні: 12.02.2023.

Симакова С.И. (2014). Дата-журналистика как медиатренд. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*, 2014. Pp. 481–487.

Deuze, 2005; Schudson, 1976; Tuchman, 1978, p. 57.

Ilgan K. & Soriano C.R. (2019). Data Journalism in the Philippines: New trends, new practices for old media organizations. *Data Journalism in the Global South*, 2019. Pp. 128–143.

Fink K. & Anderson C.W. Data Journalism in the United States: Beyond the “usual suspects”. *Journalism studies* 2015. Pp 467–512.

Fink K. & Anderson C.W. (2015). Data Journalism in the United States: Beyond the “usual suspects”. *Journalism studies*, 16(4), 2015. Pp. 467–481.

Gray J., Chambers L. & Bounegru L. (2012). *The data journalism handbook: How journalists can use data to improve the news.* «O'Reilly Media, Inc», 2012.

Goyanes M. & de Zúñiga H.G. (2021). Citizen news content creation: Perceptions about professional journalists and the additive double moderating role of social and traditional media. *Profesional de la información*, 30 p.

Lesage and Hackett, 2013, p. 42.

Лисичин М.Е. (2019). Феномен журналистики данных в зарубежных СМИ (на материале призов конкурса "Data Journalism Awards"). *Литера*, 2019. Pp 102–115.

Radchenko I. & Sakoyan A. The view on open data and data journalism: Cases, educational resources and current trends. In *International Conference on Analysis of Images, Social Networks and Texts*. 2014. Pp. 47–54.

REFERENCES

Appelgren E., & Nygren G. (2014). Data Journalism in Sweden: Introducing new methods and genres of journalism into “old” organizations. *Digital journalism*, 2(3). 2014. Pp 394–405.

Almukhanbet A. Askhat Erkimbay (2023). Media songı texnologiyalıq ozgeristerge tez beyimdelui tiis [Media must quickly adapt to the latest technological changes]. URL: <https://qamshy.kz/article/33970-askhat-erkimbay-media-songhgy-tekhnologiyalyq-ozgeristerge-tez-beyimdelui-tiis>. Karalghan kuni.: 12.02.2023.

Deuze, 2005; Schudson, 1976; Tuchman, 1978, p 57.

Ilagan K. & Soriano C.R. (2019). Data Journalism in the Philippines: New trends, new practices for old media organizations. *Data Journalism in the Global South*, 2019. Pp 128–143.

Fink K. & Anderson C.W. Data Journalism in the United States: Beyond the “usual suspects”. *Journalism studies*, 16(4), 2015. Pp. 467–481.

Fink K. & Anderson C.W. (2015). Data Journalism in the United States: Beyond the “usual suspects”. *Journalism studies* 2015. Pp 467–512.

Goyanes M. & de Zúñiga H.G. (2021). Citizen news content creation: Perceptions about professional journalists and the additive double moderating role of social and traditional media. *Profesional de la información*, p 30.

Gray J., Chambers L. & Bounegru L. (2012). *The data journalism handbook: How journalists can use data to improve the news*. «O'Reilly Media, Inc», 2012.

Lesage and Hackett (2013), p.42.

Лисичин М.Е. (2019). Феномен журналистики данных в зарубежных СМИ [Phenomenon of data journalism in foreign media] (на материале призов конкурса "Data Journalism Awards"). *Литера*, 2019. Pp. 102–115.

Radchenko I. & Sakoyan A. The view on open data and data journalism: Cases, educational resources and current trends. In *International Conference on Analysis of Images, Social Networks and Texts*. 2014. Pp. 47–54.

Simakova S.I. (2014). Data-zhurnalistika kak mediatrend [Data journalism as a media trend]. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. NI Lobachevskogo*, 2014. Pp. 481–487.

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТТЫҚ ЖӘНЕ
КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖУРНАЛЫ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИНФОРМАЦИОННЫХ И
КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF INFORMATION AND
COMMUNICATION TECHNOLOGIES**

Правила оформления статьи для публикации в журнале на сайте:

<https://journal.iitu.edu.kz>

ISSN 2708–2032 (print)

ISSN 2708–2040 (online)

Собственник: АО «Международный университет информационных технологий» (Казахстан, Алматы)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Ералы Диана Русланқызы

КОМПЬЮТЕРНАЯ ВЕРСТКА

Жадыранова Гульнур Даутбековна

Подписано в печать 15.03.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.7,0 п.л. Тираж 100
050040 г. Алматы, ул. Манаса 34/1, каб. 709, тел: +7 (727) 244-51-09.